

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26866,Miedzynarodowa-konferencja-naukowa-quotRepresje-wobec-duchowieństwa-Kosciolow-ch.html>
04.03.2026, 01:04

Strona znajduje się w archiwum.

Międzynarodowa konferencja naukowa "Represje wobec duchowieństwa Kościołów chrześcijańskich w okresie stalinowskim w krajach byłego bloku wschodniego" - Katowice, 26-27 listopada 2002

26.11.2002

W dniach 26-27 listopada 2002 r. w Bibliotece Śląskiej w Katowicach odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa "Represje wobec duchowieństwa Kościołów chrześcijańskich w okresie stalinowskim w krajach byłego bloku wschodniego".

Konferencję zorganizował Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach wspólnie z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego.

"Po II wojnie światowej w Europie Środkowowschodniej powstawały państwa, które programowo wprowadziły ateizm. Wiara miała być czymś, co hańbi i uwłacza godności człowieka" - mówił prof. Leon Kieres otwierając konferencję. Profesor przypomniał również, że Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej kieruje programem badawczym, którego tematem jest aparat bezpieczeństwa i jego rola w zwalczaniu Kościoła. Dodał, że Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN prowadzi szereg śledztw związanych z represjami wobec duchowieństwa,

w tym jedno mające wyjaśnić zasady działania związku przestępczego w resorcie spraw wewnętrznych w latach 1956 - 1989.

Referat wstępny wygłosił dr Andrzej Grajewski, który omówił chronologię i uwarunkowania represji w krajach byłego bloku wschodniego w okresie stalinowskim. Odrzucił tezę mówiącą o tym, że stalinizm w Europie Środkowowschodniej skończył się w 1956 r.

Zwrócił uwagę, że kiedy wychodził na wolność kardynał Wyszyński, a do Katowic wracali wygnani biskupi, hierarchowie i księża czescy, słowaccy, bułgarscy, rumuńscy, litewscy czy węgierscy nadal siedzieli w więzieniach. Teza ta znalazła potwierdzenie w referatach gości m. in. z Niemiec, Czech i Słowacji.

Prof. Gerhard Besier z Niemiec skupił swoją uwagę na represjach wobec Kościoła protestanckiego. Podkreślił specyfikę NRD, gdzie nie można było podjąć otwartej walki z Kościołem, stąd na pierwszy plan wysunęło się zastraszanie, represje w sferze psychicznej. Słowacki prelegent dr Milan Katuninec przypomniał, że w 1952 r. z duszpasterstwa wyłączonych było ponad 200 duchownych - więzionych, izolowanych, skierowanych do służby wojskowej. Prezentacje najnowszych wyników badań z Litwy, Czech, Węgier i Ukrainy potwierdziły tezę o zróżnicowaniu polityki represyjnej, ale pokazały również znaczące podobieństwa w metodach prześladowań.

Pierwszy dzień obrad podsumował dr hab. Bohdan Cywiński, który zwrócił m. in. uwagę na to, że natężenie represji mogło być związane ze zmianą przywództwa partyjnego w poszczególnych krajach.

W dyskusji z udziałem wszystkich prelegentów poruszono m. in. problem wpływu Stolicy Apostolskiej na politykę represyjną władz komunistycznych w krajach byłego bloku wschodniego.

Drugi dzień obrad w Bibliotece Śląskiej poświęcony był w całości problemom duchowieństwa katolickiego represjonowanego w PRL.

Większość referatów była opatrzona komentarzem przez znawców poruszanej problematyki. Strukturę represji i zróżnicowanie terytorialne omówił ks. prof. Jerzy Myszor, zwracając uwagę, że największe prześladowania duchownych odnotowano w diecezji warmińskiej, opolskiej i katowickiej, co było związane z falą wysiedleń księży niemieckich po zakończeniu II wojny światowej.

Kolejne referaty pokazały jaka była polityka władz partyjnych i państwowych w walce z duchowieństwem i jaką rolę w tej polityce odgrywały władze sądowe.

Specyficzne uderzenie w Kościół jakim było rugowanie katechetów ze szkół oraz reakcje hierarchii kościelnej na prześladowanie przedstawili dwaj kolejni prelegenci.

Dr Krzysztof Kowalczyk omawiając kwestię zróżnicowania represji na terenie Polski zwrócił uwagę na szczególną rolę ziem zachodnich, gdzie przeprowadzono najbardziej dotkliwe prześladowania.

Działania operacyjne UB wobec duchowieństwa diecezji katowickiej przedstawił dr Adam Dziurok. Poruszył m. in. kwestię rozpracowywania przez agentów kurii katowickiej oraz tzw. "kleru konspiracyjnego".

Konferencja zgromadziła wybitnych znawców problematyki Kościoła w czasach rządów komunistycznych z Europy Środkowej oraz Polski. Wzięli w niej udział przedstawiciele najważniejszych środowisk naukowych, zarówno osoby świeckie, jak i klerycy, księża diecezjalni i zakonni oraz siostry zakonne.

W czasie konferencji wygłoszone zostały referaty:

dr Andrzej Grajewski (Instytut Pamięci Narodowej): Chronologia i historyczne uwarunkowania represji wobec duchowieństwa w krajach byłego bloku wschodniego

prof. dr Gerhard Besier (Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg): Repressionen gegenüber der Geistlichkeit in Ostdeutschland (Represje wobec duchowieństwa w NRD)

dr Milan Katuninec (Fakulta Homanistiky Trnavskej Univerzity, Katedra Politologie): Represje na Slovensku v rokoch 1945-1956 proti katolíckemu duchovenstvu (Represje na Słowacji wobec katolickiego duchowieństwa w latach 1945-1956)

Jaroslav Cuhra (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR - Základ Historii Najnowszej Czeskiej Akademii Nauk): Represe duchovních a aktivních věřících v českých zemích 1948-1953 (1962) (Represje wobec duchownych i wiernych na ziemiach czeskich w latach 1948-1953 (1962))

dr Maciej Szymanowski: Represje wobec duchowieństwa katolickiego na Węgrzech w okresie stalinowskim

dr Arunas Streikus (Vilnius University, Lithuanian Genocide and Resistance Research Center - Litewskie Centrum Badania Ludobójstwa i Ruchu Oporu): Mechanism of repressions of the priesthood in Lithuania 1944-1953 (Mechanizm represji wobec duchowieństwa na Litwie w latach 1944-1953)

dr Igor Hałagida (Instytut Pamięci Narodowej): Represje wobec duchowieństwa greckokatolickiego w Polsce i na Ukrainie w latach 1944-1957

ks. prof. dr hab. Jerzy Myszor (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego): Portret zbiorowy duchowieństwa katolickiego represjonowanego w PRL

dr Ryszard Gryz (Instytut Historii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach): Władze partyjno-państwowe w walce z duchowieństwem (1945-1956)

Jacek Żurek (Instytut Pamięci Narodowej): Duchowieństwo przed sądami PRL

prof. dr hab. Hanna Konopka (Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku) - Działania represyjne władz oświatowych w Polsce wobec katechetów w latach 1944-1961

dr Jan Żaryn (Instytut Pamięci Narodowej) - Reakcje hierarchii kościelnej na represje wobec duchowieństwa w Polsce w latach 1945-1956

dr Krzysztof Kowalczyk (Instytut Politologii Uniwersytetu Szczecińskiego) - Zróżnicowanie represji wobec duchowieństwa na ziemiach polskich

dr Adam Dziurok (Instytut Pamięci Narodowej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) - Aparat bezpieczeństwa wobec duchowieństwa w latach 1945-1956 (na przykładzie diecezji katowickiej)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

